

ODRŽIVI RAZVOJ OTOČNOG TURIZMA REPUBLIKE HRVATSKE

Sustainable Development of Island Tourism in Republic of Croatia

UDK 338.48 (497.5) (210)
Prethodno priopćenje
Preliminary communication

Sažetak

Predmet je istraživanja u ovom radu održivi razvoj otočnoga turizma. Hrvatski otoci trebaju sačuvati okoliš uz primjenu strategije razvoja turizma i ostalih gospodarskih aktivnosti prijateljskih okolišu i usmjerenih na sačuvanje i unapređenje otočnih društvenih zajednica. U tom smislu istražuju se oblici turizma primjereni tim ciljevima, a posebno ekoturizam, ruralni turizam, gastronomska ponuda, podrška kulturnom, povijesnom i zdravstvenom turizmu uz orijentaciju na turiste većih platnih mogućnosti. Istraživanje je potom upotpunjeno terenskim istraživanjem preferencija i stavova turista na otoku Visu, koje je potvrdilo stavove o održivom turizmu. Analiza upućuje na generalni zaključak da hrvatski otoci imaju očuvan odnos prirode i otočnoga stanovništva, te da je za svaki pojedinačni otok ili otočnu skupinu potrebno definirati koncepciju razvoja koja polazi od očuvanja izvornih odlika prirode i kulturnoga nasljeđa.

Ključne riječi: turizam, održivi razvoj, otočna zajednica.

Summary

Subject of analysis in this paper is sustainable development of island tourism. Croatian islands need to protect environment through implantation of environment friendly development strategy of tourism and other economic activities. Protection and promotion of island communities need to be the main aim of islands development. In this respect the author presents reasons and argumentation for appropriate tourism activities, including eco tourism, rural tourism, cultural and health tourism. Theoretical research has been enriched by empirical research revealing preferences and motivation of tourist visit the island of Vis.

Key words: tourism, sustainable development, island community

Uvod

Introduction

Otoci čine 6% hrvatskoga kopna, s otočnim nizom od 718 otoka, 389 hridi i 78 grebena, što je drugo otočje po veličini u Sredozemlju. Otočni se prostor odlikuje svojim reljefom, klimom, tradicijom, nasljeđem, običajima, poviješću... Svaki otok ima određene društvene i gospodarske posebnosti. Na hrvatskim otocima su tri nacionalna parka, i to Brijuni, Mljet i Kornati, te park prirode Telašćica na Dugom otoku. Na otocima se nalaze povijesni ostaci iz paleotika, neolika, grčke, ilirske, rimske i hrvatske povijesti. Hrvatske otoke oplakuje najčišće more na Mediteranu, a naša se obala cijeni kao jedna od najsačuvanijih na Sredozemlju.

Hrvatski položaj na turističkom tržištu bit će povoljniji ako se uspije prilagoditi razvoj s održivošću. Otočni se turizam treba razvijati održivo, tako da ne ugrožava okoliš na štetu budućih naraštaja. Buduće generacije trebaju imati prigodu uživati u blagodatima ove sadašnje relativno izvorno očuvane prirode. Otočni turizam, naime, štetno utječe na okoliš jer onečišćuje more (dno, površinu i morsku masu), zrak, kopno (bukom, gomilanjem otpada, požarima). Također potiče nekontrolirani ribolov, pljačku podzemskih arheoloških nalazišta i općenito narušavanje ekosustava.

Razvoj turizma na otocima mora se temeljiti na - lokalnoj inicijativi, specifičnom otočnom poduzetništvu, odgovarajućim partnerskim odnosima i sve to uz odgovarajuće državne poticaje. Određivanje prihvatnog kapaciteta određenog otoka za turizam pritom je od presudnog značenja za njegovu budućnost. Suvremeni turizam postao je međuovisan s ekologijom, a njegov daljnji razvoj mora se promišljati prije svega kao održivi razvoj.

Ovaj je rad podijeljen u četiri dijela. Nakon uvodnih razmatranja, predmet su istraživanja u drugom dijelu pretpostavke i osobitosti održivoga razvitka turizma s naglaskom na hrvatske otoke. U trećem dijelu analiziraju se rezultati provedenoga terenskog istraživanja anketnom

* dr. sc. Vinko Vidučić, Pomorski fakultet u Splitu

metodom na primjeru otoka Visa, dok se u četvrtom dijelu daju zaključna razmatranja.

2. Održivi razvoj otočnog turizma u Hrvatskoj

Sustainable Development of Island Tourism in Croatia

Hrvatski otoci imaju očuvan odnos između prirode i otočnoga stanovništva, ali i dugotrajnu turističku tradiciju, koju su otočani uglavnom sami razvijali od samoga početka. Vlastitim poletom i uglavnom skromnim turističkim znanjem oni su pokretali i turističke tvrtke, i o njima su se skrbili kao o svojoj privatnoj imovini.

Zbog takvih okolnosti, pri razvoju turizma na otocima svi bi stanovnici pojedinoga otoka morali biti konzultirani kako bi izravno surađivali uz turističke radnike i lokalne političke strukture. Oni svi zajedno moraju imati turističku viziju, i na temelju toga raditi na aktiviranju svojih gospodarskih potencijala uz inicijativu i samoorganizaciju. Naime, turistički razvoj otoka traži suživot s tradicionalnom kulturom, uz optimalnu iskorištenost turističkih različitosti.

Održivi razvoj znači i gospodarski i društveni rast usklađene s ekosustavima u kojima djeluje, pa je kao takav i dugoročno održiv [1].

Mediteran je kolijevka starih civilizacija i kultura na svijetu, s pogodnom klimom za dokolicu i odmor, zato je i najposjećenija svjetska turistička regija, s brojnim kulturno-povijesnim spomenicima [2]. Nažalost, turizam osim pozitivnih efekata ima i one negativne. Osnovni mu je negativni efekt onaj na izvorni okoliš. To je vidljivo u razvijenim mediteranskim turističkim državama, kao što su Španjolska, Francuska, Italija, Grčka i Turska. Glavne štete nanese su krajoliku – i to nepopravljive estetske, ekološke, ekonomske, povijesne, etničke, graditeljske i ostale [8].

Održivi turizam uvjetuje takvo upravljanje resursima da se zadovolje ekonomske, socijalne i zaštitarske potrebe, te očuvaju kulturne, ekološke i biološke raznolikosti. Ekoturizam je dio turizma, a načela održivosti moraju se primijeniti na sve vrste turističkih djelatnosti [9].

Danas su se iskristalizirali sljedeći stavovi o ekoturizmu [8]:

1. Ekoturizam aktivno promovira odgovornost prema okolišu i izravno na njega pozitivno utječe.
2. Funkcioniranje ekoturizma ograničeno je tzv. paket-aranžmanima velikih turoperatora, jer njegovi korisnici bježe od velikih skupina i klasičnoga turizma.
3. Cijene su razmjerno visoke, a broj turista koji traže ekousluge, relativno je malen.

Ekoturizam je definiran u Hrvatskoj ovim općim značajkama:

1. to su svi oblici turizma u kojima je glavna motivacija turista zaštita i očuvanje prirode i tradicijske kulture,
2. obilazak organiziraju lokalna poduzeća, uglavnom u manjim skupinama turista,
3. negativan utjecaj na prirodni i sociokulturni okoliš je minimalan,
4. prirodni okoliš štiti lokalnu društvenu zajednicu i lokalno stanovništvo zbog mogućnosti zarade na temelju rente ili zapošljavanja [9].

U Hrvatskoj se sve više shvaća da je održivi razvoj ruralnih područja, pa tako i primorskog turizma, optimalno razvojno rješenje. Samo održivim razvojem može se pokrenuti spirala razvoja hrvatskoga primorja. Uloga države tu je od presudnog značenja, i to prije svega ulaganjem kapitalnih investicija u infrastrukturu, uz odgovarajuću zakonodavnu regulativu. Važan utjecaj trebaju imati nevladine udruge koje promoviraju ideju održivog razvoja s pomoću monitoringa i konstruktivnoga usmjeravanja [5].

U revitalizaciji otoka treba nastojati da se poveća broj otočana, i to tako da se prvenstveno vrte oni koji su se odselili u obalne gradove i inozemstvo. Drugi doseljenici ne bi smjeli brojčano prijeći kritičnu crtu odnosa na štetu domicilnoga otočnog stanovništva, i to ne samo brojčano već i „pozicijski” u lokalnoj upravi i gospodarstvu. Jer, domaći su ljudi ti koji su sposobni dati kolorit i posebnost otočne tradicije i načina života. Svi se „ostali” moraju emocionalno uživjeti s otočnom sredinom [5].

Degradacija prirodnih i kulturnih pejzaža nije nastala samo kao posljedica turističkog razvoja našeg primorja već i razvoja motorizacije, urbanizacije itd. [15].

Održivi razvoj hrvatskih otoka treba pratiti tradicionalan način života na njima, koji je okrenut moru i zemlji kao izvorima egzistencije. Ne smije se dogoditi da se turistima prezentira kultura otočnih ribara i težaka, a da oni stvarno više ne postoje. Treba, dakle, tu tradiciju slijediti i obogaćivati. Na obalnim prostorima trebalo bi organizirati turističku ponudu u malim ili većim naseljima uz sadržaje kao što su: ribolov, ribarska krstarenja, jedrenje, vožnje, otočno planinarenje, obrađivanje polja, berbe i slično. Nautičke luke na otocima treba posebno tretirati kako se ne bi dogodilo da one ugroze prirodni okoliš.

Otočni održivi razvoj treba riješiti pitanja, kao što su:

1. kako zaštititi dosad sačuvan prostor,
2. koje su prednosti za razvoj određene regije,
3. koja su ograničenja razvoja,
4. koju ulogu u razvoju ima vlada i lokalna uprava,
5. treba li razvoj graditi na kulturnoj, povijesnoj i gospodarskoj prepoznatljivosti ili stvoriti neke nove pretpostavke,
6. kako kreirati razvoj koji neće sam sebe dovesti u kolaps.

Hrvatska treba razumnom strategijom razvoja naše obale i otoka izbjeći sudbinu sredozemnih razvijenih zemalja; one su svoj izvorni okoliš tako uništile investicijama da su postale nepoželjne i za domicilno stanovništvo i za goste.

Hrvatski otočni turizam ima perspektivu zato što je hrvatska obala u usporedbi sa susjedima ostala očuvana u znatnim dijelovima. Naš prirodni pejzaž još izaziva ugodu smirujućom vizurom raznolikosti obale i otoka sa zelenilom šuma, plavetnilom mora i neba te bojama maslinika i vinograda. Sve navedeno, upotpunjeno povijesnim primorskim gradovima s višestoljetnim spomenicima, povijesnim iskopinama, starim utverdama, palačama i crkvicama - daje vrijednosti koje su narušene u drugim dijelovima Mediterana. Održivi razvoj hrvatskih otoka mora se rješavati strategijom dalekosežnih procjena. Tako će se spriječiti negativni učinci razvoja [6].

U otočnom turizmu važno mjesto pripada ekološkoj poljoprivredi i gastronomskoj ponudi. Hrvatski prehrambeni proizvodi, a posebno oni proizvedeni na području obalnog pojasa, s obzirom na tradicionalni način proizvodnje, imaju sve predispozicije da budu važan dio hrvatskoga gospodarskog, a posebno turističkog *branda*.

U Hrvatskoj se miješa nekoliko klimatskih tipova, pa je prirodna vegetacija vrlo raznolika, uz tri glavne poljoprivredne regije: panonsku, gorsku i sredozemnu. Biološka i krajobrazna osobina svake regije zahtijeva poseban pristup poradi njihove zaštite. Ipak, ekoproizvodnja hrane podrazumijeva, primjerice, upotrebu starih kultura i pasmina, a to ne generira profit bez posebnih državnih poticaja u ovoj fazi. Rješenje tog problema treba tražiti u okviru državne politike razvitka ruralnih područja uz očuvanje kulturnoga i prirodnog nasljeđa u Hrvatskoj.

Uz gastronomsku ponudu *branda* hrvatskoga turizma treba uključivati i zdravstveni turizam, kulturne vrijednosti i ekološke posebnosti (očuvanost prirode, stupanj i kvaliteta urbanizacije, nadasve u priobalju). Hrvatska, a posebno njezino priobalje, obiluje prirodnim izvorima ugodne i zdravlja. Mediteransko more i klima imaju terapijski učinak na ljude. Zdravstveni turizam u Hrvatskoj nema originalan pristup u koncepciji razvoja. Turizam postoji zbog čovjeka, a često se događa da se turisti vraćaju kući s odmora umorniji nego kad su na odmor krenuli, jer su proveli odmor u trci za raznim doživljajima, zabavama i besadržajnim aktivnostima. Zato im domaćini trebaju ponuditi što više mogućnosti da iskušaju vrijednosti izvorne ljepote prirode, kulture i socijalnih posebnosti lokalne zajednice, kako bi se vraćali odmornog tijela i obogaćenog duha.

Programi za turiste moraju biti aktivni, primjerice nuđenjem edukacije, zabave, avanture i duhovnog sazrijevanja. Budući da mnogi ljudi pate od umora izazvanoga stalnim stresom, turistički odmor koji vodi poboljšanju zdravlja nije luksuz; to je najveći izazov u suvremenom razvoju turizma. Turistička destinacija mora zadržati izvornost, ostati vjerna svojoj kulturnoj tradiciji te iz nje crpiti snagu za razvoj. Promicanje održivoga kulturnog razvoja uvjet je održavanju lokalnih kulturnih

posebnosti. Nositelji turističke ponude moraju identificirati i afirmirati vlastite lokalne kulturne vrijednosti, a promjene se ne smiju odvijati na štetu naslijeđenih vrijednosti.

Turizam koji nije održiv, devastirat će prirodu, a rezultat će biti gubitak zanimanja turista za takvu destinaciju. Suprotno tomu, u pozitivnom ekološkom okruženju turisti će se ugodno osjećati, pa će i sami aktivno sudjelovati s mještanima u podizanju turističke kulture i zaštiti od devastacije okoliša.

Pritom, valja nastojati da se:

1. moderniziraju postojeći kapaciteti prema zahtjevima turističkog tržišta kako bi na naše otoke doveli gosta veće platne moći, uz pružanje turističkih usluga izvan ljeta (ugradnja klimatizacije i izgradnja grijanih bazena),
2. izgradi izvorni otočni turistički identitet prepoznatljiv na svjetskom tržištu,
3. izgrade novi turistički kapaciteti samo na temelju prihvatnoga turističkog kapaciteta svakoga pojedinog otoka, kako bi se razvoj otoka temeljio na održivosti.

Glavni cilj u razvoju turizma na hrvatskim otocima mora biti podizanje kvalitete života i sprječavanje depopulacije otoka, i to po mogućnosti politikom "malih koraka", polazeći od zahtjeva turističke potražnje. Prevelike investicije u turizam, osim u infrastrukturu, razarajuće će djelovati na prostor i stanovništvo. Buduća razvojna politika mora biti za svaki otok posebna, izbjegavajući univerzalne načine u rješavanju razvoja svih hrvatskih otoka. Jedino što treba biti zajedničko u tom pristupu jest da se svi otočani dovedu u stanje socijalne i ekonomske sigurnosti, te u stanje potpune izjednačenosti sa stanovnicima na kopnu. Za svaki pojedinačni otok ili otočnu skupinu treba odrediti koncepciju razvoja uz uvjet da se očuvaju izvorne odlike prirode i kulturnog nasljeđa. Takav je pristup prihvaćen i u Strategiji razvitka otoka i u Zakonu o otocima. Turizam, dakle, treba biti onaj dio gospodarstva koji na otocima pokreće sve ostale gospodarske djelatnosti.

3. Održivi razvoj otočnog turizma u RH - primjer otoka Visa

Sustainable Development of Island Tourism in RH - Case of the Island of Vis

Poradi uvida u motive i preferencije otočnih turista u RH, te radi ocjene međuovisnosti ekologije i turizma, provedeno je terensko istraživanje na otoku Visu. Koristilo se metodom anketnog istraživanja, a mišljenja turista tražena su iz područja: gastronomije, očuvanosti okoliša, smještaja, klimatskih uvjeta, povijesnih i kulturnih znamenitosti. U anketnom upitniku trebalo je odgovoriti na pitanja iz područja ekologije i turizma, uz izbor dvaju odgovora. Anketirano je 212 (4,14 %) od ukupno prijavljenih 5.123 gosta 10. kolovoza 2005. u otočnoj turističkoj zajednici (tablica 1.) .

Analiza s pomoću matričnog računa omogućila je uvid u obilježja destinacije i motive turista za dolazak na otok Vis, te spoznaje o važnosti okoliša za turizam (matrice od 1. do 9.).

Tablica 1. Ključne karakteristike za izbor otoka Visa kao turističke destinacije
 Table 1. Basic characteristics for the choice of the island of Vis as touristic destination

Karakteristike destinacije	
1. KLIMATSKI UVJETI a) kupanje i sunčanje b) boravak iz zdravstvenih razloga c) sport i rekreacija na kopnu i moru d) produženo ladanje e) odmor u miru i tišini 2. OBALA a) čiste plaže b) čisto more c) prostrane plaže d) kupanje na osami e) zabava na plaži f) noćno kupanje 3. MORE a) veslanje b) jedrenje c) ronjenje d) jedrenje na dasci e) sportski ribolov f) sidrenje g) podvodni fotosafari 4. KOPNO a) šetnja uz more b) hodanje po otoku c) vožnja biciklom d) jahanje e) penjanje po stijenama, 5. SELO a) boravak kod domaćina na selu b) rad na polju s domaćinom c) domaća hrana i piće	6. PRIRODNE ZNAMENITOSTI a) izleti po otoku b) obilazak špilja c) obilazak zaštićenih područja d) obilazak uvala 7. POVIJESNE I KULTURNE ZNAMENITOSTI a) obilazak povijesnih mjesta b) obilazak arheoloških zona c) obilazak starih gradskih jezgra d) obilazak spomenika kulture e) obilazak muzeja i galerija f) posjeti kulturnim događanjima 8. SMJEŠTAJNI KAPACITETI a) boravak u hotelu b) boravak u marini na brodu c) boravak u svojoj kući d) boravak na selu u poljoprivrednom domaćinstvu 9. POSEBNI SADRŽAJI I POGODNOSTI a) rekreacija na sportskim terenima b) zabava c) kulinarski specijaliteti d) domaća pića (vino, rakija) e) najam automobila, bicikla, mazgi, čamaca

Izvor: izradio autor

U pogledu klimatskih uvjeta (pitanje 1.) 62% turista izabralo je odgovore: kupanje i sunčanje te odmor u miru i tišini (matrica 1.). Tako visok postotak govori da otok omogućuje odmor u miru i tišini, što je danas najpotrebnije stanovnicima gradova konstantno izloženih stresu.

Odgovarajući na prvo pitanje anketirani su gosti odabrali dva odgovora od ponuđenih pet, a takvih kombinacija je bilo 10, kako slijedi u nastavku:

$$\binom{n}{k} = \frac{n!}{k!(n-k)!}; \quad \binom{5}{2} = \frac{5!}{2!(5-2)!} = \frac{5!}{2!3!} = 10$$

To je sljedećih 10 kombinacija: ab ac ad ae
 bc bd be
 cd ce
 de

Te su kombinacije stavljene u matricu: a b c d, pri čemu se iza znaka jednakosti postavlja jednostupčana matrica koja predstavlja zbroj elemenata po redcima. Postotci odabranih odgovora izračunati su tako da je izračunat zbroj elemenata jednostupčane matrice. Iz tog zbroja slijede postotci.

Matrica 1.

$$\begin{array}{cccc|ccc|ccc} ab & ac & ad & ae & 24 & 22 & 2 & 128 & 176 & & 11\% & 10\% & 0\% & 62\% \\ & bc & bd & be & & 2 & 4 & 8 & 14 & & & 0\% & 2\% & 4\% \\ & & cd & ce & & & & 4 & 10 & & & & 2\% & 5\% \\ & & & de & & & & & 8 & & & & & 4\% \end{array} = 212 \Rightarrow$$

Istovjetan postupak je primijenjen i u izračunu postotka odgovora na sljedeća pitanja, kad je ponuđeno sedam, šest, četiri ili tri odgovora.

U vezi s karakteristikama obale (pitanje 2.) najviše anketiranih (45%) smatra presudnim čiste plaže i čisto more (matrica 2.). To pokazuje da otok ima očuvano čisto more i obale te koliko važnost turisti pridaju ekološkoj dimenziji destinacije.

Matrica 2.

$$\begin{array}{c|ccc|c|c} ab & ac & ad & ae & af & 92 & 18 & 22 & 6 & 6 & 144 \\ bc & bd & be & bf & & 16 & 24 & 4 & 4 & & 48 \\ cd & ce & cf & & & 2 & 4 & 2 & & & 8 \\ de & df & & & & & 6 & 4 & & & 10 \\ ef & & & & & & & 2 & & & 2 \end{array} = 212 \Rightarrow \begin{array}{c|ccc|c|c} 45\% & 9\% & 10\% & 3\% & 3\% \\ & 8\% & 11\% & 2\% & 2\% \\ & & 0\% & 2\% & 0\% \\ & & & 3\% & 2\% \\ & & & & 0\% \end{array}$$

U pogledu aktivnosti povezanih s morem (pitanje 3.) najviše anketiranih (19%) pokazalo je zanimanje za jerenje i ronjenje (matrica 3.). To pokazuje interes turista za aktivni odmor, što ima dodatne prednosti u arhipelagu otoka Visa zbog prirodnih ljepota i podmorja s brojnim potopljenim brodovima, srušenim avionima u 2. svjetskom ratu, brojnim ribljim vrstama, što turistima pruža nezaboravan doživljaj.

Matrica 3.

$$\begin{array}{c|ccccc|c|c} ab & ac & ad & ae & af & ag & 18 & 24 & 12 & 4 & 6 & 10 & 74 \\ bc & bd & be & bf & bg & & 40 & 12 & 2 & 6 & 4 & & 64 \\ cd & ce & cf & cg & & & 12 & 8 & 4 & 28 & & & 52 \\ de & df & dg & & & & 2 & 2 & 4 & & & & 8 \\ ef & eg & & & & & & 2 & 8 & & & & 10 \\ fg & & & & & & & & 4 & & & & 4 \end{array} =$$

$$= 212 \Rightarrow \begin{array}{c|ccccc|c|c} 9\% & 11\% & 6\% & 2\% & 3\% & 5\% \\ & 19\% & 6\% & 0\% & 3\% & 2\% \\ & & 6\% & 4\% & 2\% & 14\% \\ & & & 0\% & 0\% & 2\% \\ & & & & 0\% & 4\% \\ & & & & & 2\% \end{array}$$

U pogledu aktivnosti vezanih za kopno (pitanje 4.) najviše turista (51%) odabralo je šetnje uz more i hodanje po otoku (matrica 4.), što se može pripisati očuvanom okolišu.

Matrica 4.

$$\begin{array}{c|ccc|c|c} ab & ac & ad & ae & 110 & 30 & 16 & 4 & 160 \\ bc & bd & be & & 16 & 8 & 16 & & 40 \\ cd & ce & & & 4 & 6 & & & 10 \\ de & & & & 2 & & 2 & & 2 \end{array} = 212 \Rightarrow \begin{array}{c|ccc|c|c} 51\% & 14\% & 8\% & 2\% \\ & 8\% & 4\% & 8\% \\ & & 2\% & 3\% \\ & & & 0\% \end{array}$$

Aktivnosti povezane sa seoskim turizmom (pitanje 5.) pokazuju visok interes turista (82%) za boravak na selu i za domaću hranu i piće (matrica 5.). Rezultat upućuje na još uvijek nedostatan iskorišten potencijal seoskog turizma na hrvatskim otocima, ali i šire. Otočna sela mogu biti snažan izvor razvoja otočana, i to sve u vrijeme dominacije informacijske tehnologije. Tradicionalan život na selu, uz mediteransku hranu i piće, treba sve više uključiti u hrvatsku turističku promidžbu.

Matrica 5.

$$\begin{array}{c|cc|c|c} ab & ac & 18 & 176 \\ bc & & 18 & 18 \end{array} = 194 = 212 \Rightarrow \begin{array}{c|cc} 9\% & 82\% \\ & 9\% \end{array}$$

Na pitanje o prirodnim znamenitostima (pitanje 6.) turisti su se uglavnom odlučili za izlete po otoku i obilazak uvala (32%), što potvrđuje prethodne nalaze o važnosti okoliša i aktivnog odmora, to jest o želji modernog nomada – turista – da ostvari povratak prirodi, pa makar samo i na godišnjem odmoru (matrica 6.).

Matrica 6.

$$\begin{array}{c|ccc|c|c} ab & ac & ad & 56 & 36 & 68 & 160 \\ bc & bd & & 14 & 18 & & 32 \\ cd & & & 20 & & 20 \end{array} = 212 \Rightarrow \begin{array}{c|ccc|c|c} 25\% & 17\% & 32\% \\ & 7\% & 9\% \\ & & 10\% \end{array}$$

Za povijesne i kulturne znamenitosti (pitanje 7.) turisti su također pokazali zanimanje, s tim što najviše cijene (23%) obilazak povijesnih i arheoloških mjesta (matrica 7.). Otok Vis ima bogatu povijest s brojnim arheološkim nalazištima, što je neiskorišten potencijal ovoga otoka, ali i više drugih primorskih gradova i mjesta.

Matrica 7.

$$\begin{array}{c|ccc|c|c} ab & ac & ad & ae & af & 50 & 46 & 18 & 12 & 16 & 142 \\ bc & bd & be & bf & & 36 & 2 & 2 & 4 & & 44 \\ cd & ce & cf & & & 6 & 4 & 6 & & & 16 \\ de & df & & & & & 4 & 6 & & & 10 \\ ef & & & & & & & 0 & & & 0 \end{array} = 212 \Rightarrow \begin{array}{c|ccc|c|c} 23\% & 22\% & 9\% & 6\% & 8\% \\ & 17\% & 0\% & 0\% & 2\% \\ & & 3\% & 2\% & 3\% \\ & & & 2\% & 3\% \\ & & & & 0\% \end{array}$$

Što se tiče smještajnih kapaciteta, dominira (pitanje 8.) smještaj po hotelima i privatnim kućama (33%), što je odraz, uz ostalo, i dane otočne ponude (matrica 8.), dok od posebnih sadržaja i pogodnosti (pitanje 8.) turisti posebno cijene kulinarske specijalitete i domaća vina (28%) (matrica 9.), što potvrđuje zaključke u vezi s odgovorima na peto pitanje.

Matrica 8.

$$\begin{array}{c|ccc|c|c} ab & ac & ad & ae & 18 & 22 & 76 & 32 & 148 \\ bc & bd & be & & 6 & 14 & 4 & & 24 \\ cd & ce & & & 10 & 12 & & & 22 \\ de & & & & & 18 & & & 18 \end{array} = 212 \Rightarrow \begin{array}{c|ccc|c|c} 9\% & 10\% & 33\% & 16\% \\ & 3\% & 7\% & 2\% \\ & & 5\% & 6\% \\ & & & 9\% \end{array}$$

Matrica 9.

$$\begin{array}{c|ccc|c|c} ab & ac & ad & ae & 14 & 18 & 8 & 22 & 62 \\ bc & bd & be & & 28 & 14 & 6 & & 48 \\ cd & ce & & & 64 & 24 & & & 88 \\ de & & & & & 14 & & & 14 \end{array} = 212 \Rightarrow \begin{array}{c|ccc|c|c} 7\% & 9\% & 4\% & 10\% \\ & 14\% & 7\% & 3\% \\ & & 28\% & 11\% \\ & & & 7\% \end{array}$$

Provedena analiza pokazuje da otočni turisti visoko cijene ekološke komponente, tradiciju i kulturne karakteristike izabrane destinacije, a to se može proširiti i na hrvatski otočni turizam u cjelini. Treba, ipak, naglasiti da hrvatskim otocima nedostaje sustavna skrb o zaštiti i prezentaciji povijesne i prirodne baštine koja bi bila rezultat dugoročne, strateške perspektive. To onda umanjuje turističku vrijednost pojedinoga otoka, a stvara i potencijalne probleme opstanka otoka u izvornom obliku. Naime, približavanjem Hrvatske EU interes potencijalnih investitora sve je veći za ulaganje u objekte za odmor i turističke kapacitete, pa i kupnju cijelih otoka, što može bitno ugroziti ambijent otoka u smislu narušenosti izvornog krajolika, ali i, što je još važnije, kulturu i način života starosjedilaca.

Svjetski je trend bijeg od masovnog turizma i paket-aranžmana, i to obvezno u kontekstu s izvorno očuvanom okolinom. Ekoturizam trenutno u svijetu bilježi najveće stope rasta, a ukusi potrošača sve su istančaniji, što prisiljava hotelijere da posvećuju veću pozornost ekologiji, ali i uređenju interijera. Međutim, prepreka uspješnom razvoju ekoturizma je siromaštvo, starost i slaba obrazovna struktura lokalnog stanovništva, strah od štete po okoliš i nejednaka raspodjela dobiti od ekoturizma, te socijalna diferencijacija. Treba pronaći zlatnu sredinu između ekoturizma i ekonomskog razvoja, poradi zaštite izvorne biološke raznolikosti. Postoje dobri potencijali za razvoj ruralnoga turizma, što je posebno bitno kako bi se zadržalo lokalno stanovništvo.

Suvremeni turizam postao je međuovisan s ekologijom, a njegov daljnji razvoj mora se promišljati jedino kao održivi razvoj. U tomu važno mjesto pripada mediteranskoj ekološkoj poljoprivredi i gastronomskoj ponudi.

Nadalje, potrebno je osmisliti i kulturni turizam jer iskustva nama konkurentnih destinacija na Sredozemlju govore da postoje cijele generacije stanovnika emitivnih turističkih zemalja koje su sklone upravo tom specifičnom obliku turizma. U kulturnom turizmu može se očekivati veći rast od prosječnoga. Hrvatsko primorje idealno je za to, nadasve stari gradovi s palačama, dvorcima, crkvama, muzejima, iskopinama... Treba planski revitalizirati stara sela, i to obnovom u etnocjelini, iako zasad, zbog složenih vlasničkih odnosa, te obnove uglavnom postoje samo kao nerealizirani planovi.

Zaključak

Conclusion

Hrvatski otoci unatoč trendu depopulacije još uvijek imaju očuvan odnos između prirode i otočnog stanovništva. Oni imaju dugotrajnu turističku tradiciju, za svaki otok posebnu. Razvoj turizma na otocima mora se temeljiti na lokalnoj inicijativi, na razvoju specifičnoga otočnog poduzetništva, uz politiku „malih koraka” i odgovarajućih, partnerskih odnosa, te djelotvorne državne poticaje. Pri razvoju turizma na otocima, uz turističke radnike i lokalne političke strukture i stanovnici pojedinog otoka moraju biti konzultirani o budućem razvoju. Svi zajedno moraju osmisliti turističku viziju, te raditi na aktiviranju svojih gospodarskih potencijala uz inicijativu i samoorganizaciju. To je bitno zbog toga što turistički razvoj otoka traži suživot s tradicionalnom kulturom, uz optimalnu iskorištenost turističkih različitosti.

Glavni cilj u razvoju turizma na hrvatskim otocima mora biti podizanje kvalitete života i sprječavanje depopulacije, što bi država trebala osigurati adekvatnim razvojnim pristupom i mjerama ekonomske politike. Prijeko je potrebno izgraditi izvorni otočni turistički identitet (otočni turistički *brand*) prepoznatljiv na svjetskome turističkom tržištu. Prevelike investicije u turizam razarajuće bi djelovale na prostor i stanovništvo. Inzistiranje na masovnom turizmu negativno bi se očitovalo u devastaciji prirodnih resursa i na očuvanju tradicionalnih elemenata pučkoga života na otocima, važnoga motiva za dolazak turista. Ne mogu se nekontrolirano povećavati smještajni kapaciteti jer razvitak priobalnog turizma ovisi o očuvanju prirodnog okoliša, što je potvrdilo i provedeno terensko istraživanje. Izgradnji novih turističkih kapaciteta treba pristupiti samo na temelju definiranoga prihvatnog turističkog kapaciteta za svaki pojedini otok, u skladu s donesenim regionalnim turističkim planovima, kako bi se razvoj otoka temeljio na održivosti. Postojeće bi kapacitete trebalo modernizirati prema zahtjevima turističkog tržišta kako bi se na otoke privukli gosti veće platne moći, te kako bi se produžila sezona (ugradnja klimatizacije, grijani bazeni, *welness* i sportski centri).

Prevenција mora djelovati aktivnom zaštitom životne i radne sredine, a svaki pojedinac treba steći visoku etičku

i društvenu svijest o važnosti očuvanog okoliša i osobno može pomoći očuvati okoliš na tzv. malim ili velikim projektima, ovisno o svojoj naobrazbi, radnome mjestu ili okolnostima koje ga okružuju. Pritom valja izbjegavati univerzalne načine rješavanja razvoja svih hrvatskih otoka. Jedino što treba biti zajedničko u tom pristupu jest da se svi otočani dovedu u stanje socijalne i ekonomske sigurnosti, i u stanje potpune izjednačenosti sa stanovništvom na kopnu.

Rezimirajući izneseno očito je da kvalitetu otočnog turizma treba poboljšati u razdoblju do 2010. godine različitim aktivnostima - od investicijskih, organizacijskih do strateških i marketinških. Potrebno je rekonstruirati i privatizirati postojeće turističke objekte. Privatizaciju turističkoga gospodarstva treba povezati sa subjektima koji već imaju izgrađen turistički *brand* u konkurentskim destinacijama. Jednako tako treba razviti nove tipove turizma koji bi oživjeli unutrašnjost otoka, kao što su ekoturizam, medicinski i zdravstveni turizam i slično. Tako bi do vremena kad Hrvatska treba postati ravnopravna članica Europske unije, hrvatski otoci po kvaliteti usluge i ostvarenim prihodima biti ravnopravni razvijenim otocima u zemljama koje se ubrajaju među vodeće sredozemne turističke zemlje, kao što su: Francuska, Italija, Španjolska i Grčka, uz istodobno očuvanje izvornosti svoje vlastite turističke destinacije.

Literatura

References

- [1] Črnjar, M., *Ekonomika i politika zaštite okoliša*, Ekonomski fakultet u Rijeci, Rijeka, 2002., str. 26.-27.
- [2] Dovečar, R., Vukčević, M., „Ekološka komponenta turizma na Mediteranu i u Hrvatskoj”, Pomorski zbornik, 1/1999., str. 115-130.
- [3] Glavač, H., *Politika zaštite okoliša, Ekološki leksikon*, Barbat, Zagreb, 2001, str. 161.-171.
- [4] Gullette, G. S., „Višeznačnost ekoturizma: teškoće definiranja primjene i evaluacije”, *Turizam*, 2, 2001., str. 165.-174.
- [5] Hitrec, T., „Održivi turizam i okoliš i žiži interesa Vijeća Europe”, *Turizam*, 2/2002., str. 457.-459.
- [6] Jurković, P. et al (ur), *Poslovni rječnik*, Masmedija, Zagreb, 1991.
- [7] Karamarko, N., „Izgradnja hrvatskih turističkih brandova u funkciji razvoja opskrbe i izvoza”, u: M. Meler, D. Ružić (ur), *Kontinentalni gospodarski resursi u funkciji razvitka turizma RH*, Ekonomski fakultet Osijek, Osijek, 2004.
- [8] Klarić, Z., „Razvoj ekoturizma i ruralnog turizma pridonosi slici Hrvatske”, *Okoliš*, 111/ 2002, str. 11.
- [9] Kušen, E., „Ekoturizam i održiv i razvoj turizma”, *Okoliš*, 111/ 2002., str. 9.
- [10] Lorencin, D., „Mogućnosti razvoja ekoturizma: polazišta i dosadašnja iskustva u Istarskoj županiji”, *Turizam*, 4/2000., str. 413.-424.

[11] Munitić, A., Vidučić, V., Vidučić Lj., Sustainable Development of Island Tourism: Case of Croatia, the 17th International DAAAM Symposium „Intelligent Manufacturing & Automation: Focus on Mechatronics & Robotics”, 8-11th November 2006

[12] Pašalić, Ž., „Ekonomski aspekti upravljanja održivim razvitkom”, *Suvremeni promet*, 1-2/2000., str. 15.-19.

[13] Petrić, L., *Osnove turizma*, Ekonomski fakultet, Split, 2003, str. 132.-139.

[14] Poljanec, B.S., „Sistemske uvjete razvoja turizma u hrvatskim nerazvijenim područjima: prilog razumijevanju uloge države u primjeni politike održivog razvoja”, *Turizam*, 4/ 2000., str. 425.-432.

[15] Žuvela, I., „Ekološki aspekti održivog razvoja jadranskog turizma”, *Pomorski zbornik*, 1/1996., str., 87.-109.

Rukopis primljen: 26. 3. 2007.

Želite li

prednost u moru konkurencije?

Oglasite se u časopisu Naše more!

www.nasemore.com